

архітипографом (завідувачем). Пізніше носив звання протосингела Єрусалимського Патріарха» [4]. Також у Києві талановитий філолог видав із власними передмовами у 1619 р. «Анфологон», 1620 р. – «Номоканон», 1627 р. – «Тріодіон» [0, с. 156].

Таким чином, «окрім його словника, до нас дійшли вірші, передмови та післямови до книжок, а ще – гравюри. Через те, що він був служителем Господа і саме в цьому вбачав своє найголовніше покликання, друкар не підкреслював своє авторство, ховаючи його під монограмою ПМБ, що означає Памва монах Беринда» [4].

Звісно, «найзнанішою працею П. Беринди є його «Лексикон словенороський» (1627), що став знаковою культурно-філологічною подією епохи. Тут виявився його талант поліглота, лексикографа, мислителя; тлумачні статті до слів, післямова й передмова містять низку етимологічних, культурологічних, богословських роздумів автора» [0, с. 156]. Важливо наголосити, що праця не тільки відіграла величезну роль у становленні української лексикографії, а й стала своєрідною революцією в слов'янській лінгвістиці [4].

Погоджуємось із думкою О. Багана, котрий наголошує, що «Лексикон» Памва Беринди, будучи удвічі більшим за «Лексис» Л. Зизанія, є не просто словником, а своєрідним ідейно-філологічним маніфестом української (руської) своєрідності, самоідентифікації, програма культурологічної праці [0, с. 156].

Висновок: діяльність Памва Беринди у сфері словникарства, друкарства, граверства, віршування важко переоцінити. Саме його наукові пошуки під час національно-культурного відродження в Україні кінця XVI – першої половини XVII ст., «його філологічний подвиг став прикладом високого служіння і шляхетного інтелектуального поривання, яке Іван Франко вважав найвищою ознакою історичного горіння нації» [0, с. 157].

ЛІТЕРАТУРА

1. Баган О. Памво Беринда і його доба : культурософські уроки. *Українська мова*. 2018. № 3. С. 152-157. Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Ukrm_2018_3_17.pdf (дата звернення: 21.10.2023)
2. Німчук В. Памво Беринда і його «Лексиконъ славеноросскій альбо Имень тлькованіє». *Беринда П. Лексиконъ славеноросскій альбо Имень тлькованіє (1627)*. Київ : Наукова думка, 1961. Режим доступу : <http://litopys.org.ua/berlex/be01.htm> (дата звернення: 24.10.2023)
3. Рурак Ю. Життя і творчість Памва Беринди в ранньобароковому контексті. *Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.01, українська література. Львівський національний університет імені Івана Франка*. Львів, 2021. 174 с. Режим доступу : https://shron1.chtyvo.org.ua/Rurak_Yuliia/Zhyttia_i_tvorchist_Pamva_Beryndy_v_rannobarokovo_mu_konteksti.pdf? (дата звернення: 21.10.2023)
4. Тишкевич М. Памво Беринда – укладач першого українського словника. *Український інтерес*. 20.08.2023. Режим доступу : <https://uain.press/blogs/1072985-1072985> (дата звернення: 25.10.2023)

Наталія РОСІЛ

Науковий керівник – доц. Ніна СВИСТУН

ОСОБОВІ ІМЕНА ЯК ЗНАКИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ОСІБ У СІМЕЙНІЙ САЗІ МАРІЇ МАТІОС «МАЙЖЕ НІКОЛИ НЕ НАВПАКИ»

Вступ. Імена – важливий елемент художнього твору, складник стилю письменника, один із засобів творення художнього образу. Вони можуть нести яскраво виражене семантичне навантаження, мати прихований асоціативний зміст, у якому сконцентровано авторський задум. Крім того, система імен певного літературного твору – це завжди носій конотацій історичного, національного, соціального та локального та плану, що найперше стосується реалістичних творів.

Цікавою з цієї точки зору є творчість Марії Матіос, оскільки письменниця репрезентує на сторінках творів ономастичну картину того часу й простору, який вона змальовує, використовуючи при цьому реальний іменник певного періоду й місцевості.

Оними як розгалужену систему власних назв активно досліджували такі сучасні українські мовознавці, як Н. Дзятківська, Л. Масенко, М. Красовський, Ю. Редько, П. Чучка, Л. Скрипник. Літературні оними в творчості Марії Матіос стали предметом дослідження таких учених, як З. Бакум, А. Вегеш, К. Мисик, Л. Стовбур.

Актуальність нашої роботи зумовлена необхідністю висвітлення системи літературних онімів і принципів ономастичного письма Марії Матіос як однієї з ознак її стилю.

Мета статті – дослідити функціонування особових імен у мові сімейної саги в новелах Марії Матіос «Майже ніколи не навпаки».

Основний текст. Марія Матіос у сазі «Майже ніколи не навпаки» використовує як офіційні, так і розмовні варіанти імен. Інколи, знайомлячи читача з новим персонажем, авторка зазначає повну форму імені: «*Одокія, а по-домашньому Доця...*» [2, с. 9]. Деякі персонажі названі або офіційним, або розмовним іменем: *Йоган, Прокіп, Єлена, Настуня, Химка, Фіра, Юзь*, («*І Єлену розсудить з її правдою і її розпутством*» [2, с. 67], «*Настуня тепер обходить та облюбовує Андрійчика замість мами*» [2, с. 44].

Крім того, характеризують персонажів словотвірні варіанти імен, які виконують зображально-виражальну роль, розкривають ставлення автора та інших персонажів твору. Наприклад, *Йванко, Андрійчик, Доцька, Маруська, Василина, Василюк, Васютка, Васюта, Цютка*: «*Як спали, Василюк?! – чи то заспівала, чи запитала Чев'ючку Крива Качка, зненацька перервавши її ліниве думання*». А діалектні варіанти онімів указують на зв'язок персонажа з територією Західної України: *Олекса, Йванко, Цютка, Маринька, Доцька*.

Головного персонажа новели «Чотири – як рідні – брати» мімейної саги «Майже ніколи не навпаки», який помирає через деякий час після побиття, авторка не випадково називає *Дмитром*. Це ім'я має грецьке походження, яке означає «присвячений Деметрі» [3, с. 107], тобто той, що належний землі. Цікаво, що у творі *Дмитром* його названо лише тричі, *Дмитриком* – 106 разів. Так письменниця хотіла підкреслити юний він хлопця та його лагідну вдачу.

Варто звернути увагу на ім'я коханої Дмитрика – *Петруні*. Нами було зафіксовано 93 вживання варіанту імені *Петруня*, який поширений у областях Західної України, походить від імені *Петрунелія*, що утворене способом приєднання до імені *Петро* суфікса належності й означає «Петрова» [3, с. 295]. Ім'я *Петро* означає «камінь» або «скеля» [3, с. 292]. В історичний період, про який йдеться в сазі, до заміжжя жінка належала батькові, а після заміжжя – чоловікові. *Іванові Варварчуку* була потрібна господиня, тому він і бере *Петруню* собі за дружину, зовсім не хвилюючись, що не зможе дати їй подружнього щастя. Характеристиці батька та чоловіка цілком відповідає слово «камінь», тож вибір антропоніма для героїні цілком аргументований.

Цікаво, що Марія Матіос ключовим жіночим персонажам, духовно міцним жінкам, добирає імена, похідні від чоловічих: *Василина, Петруня, Федора, Теофіла, Василина на прізвисько Крива Качка*. Такий принцип найменування, як зазначала сама авторка, у неї не випадковий, а цілком свідомий, адже оскільки досить часто у центрі уваги – жінка, здатна на неймовірну психічну витривалість та силу.

Героїні *Одокійці* довірено багато чужих таємниць, вона бачить пророчі сни, які попереджають про небезпеку. Жінка доглядає побитого *Дмитрика*, а згодом хвору свекруху, недобррозуміливість якої вона мудро ігнорує. Ім'я жінки має кілька варіантів: *Одокія* (2 вживання), *Одокійка* (4), *Доця* (47), *Доцька* (39). Усі вони утворені від імені *Євдокія*, що з грецької означає «ласкавість», «прихильність» [3, с. 121]. *Доцька* дуже любить свого чоловіка, народжує дітей, тобто вона є берегинею роду, на що й вказує вибраній авторкою антропонім.

Ім'я *Григорій* має семантичне навантаження, оскільки з грецької означає буквально: «той, хто не спить, пильнує» [3, с. 59]. Протягом усього свого життя *Григорій Кейван* намагався приховати свою жадливу таємницю, яка позбавила його спокою та нормального життя. Він намагався уникнути будь-яких ситуацій, що могли б викрити його секрет, і жив на межі постійного напруження: «*він притворювався добрим, тоді як насправді був жорстокішим за звіра стражденним чоловіком, що утримував у собі брехню до цього дня. Проте цю правду він відкрив старшій Чев'юковій невістці Одокійці. Але що принесла ця правда? Нічого!*» [2, с. 163]. Таким чином ім'я *Григорій* повністю підходить персонажеві Григорію Кейвану.

Василина, ім'я якої означає «царська», «царственна» [3, с. 53], постає владною й поглинаючою, оскільки її любов до дітей набуває крайніх вимірів. Вона вже реалізувала себе як мати, хоча й досі відчуває жаду до материнства. У ній найбільше проявляються риси жінки як берегині домашнього вогнища, яка отримує втіху від здобичі, що приносить її чоловік. Це відображено в ставленні *Василини* до мисливства та впольованої дичини: «*Василина любить найперше схилитися над здобиччю й усім зором довго потриматися за розкішину, але вже збайдужілу красу колишніх володарів лісу, впокорених навіки дробом*» [1, с. 29].

Висновки. Отже, проаналізувавши сімейну сагу «Майже ніколи не навпаки», можна стверджувати, що М. Матіос при виборі імен для персонажів зважає на те, як ці імена відображаються та розгортаються у тексті. Вона враховує їхнє значення, символіку та роль у створенні образів. Часто авторка використовує лише неофіційні імена, розмовні варіанти імен. Крім того, в тексті функціонують рідкісні імена, які М. Матіос використовує зі стилістичною метою, тобто імена стають важливими складовими тексту, які несуть на собі навантаження авторських ідей, сприйняття світу та художнього замислу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Іванишина О., Михида С. Архетип Матері в романі Марії Матіос «Майже ніколи не навпаки». Наукові записки. Серія: Філологічні науки. Вип.203. Кропивницький: Видавничий дім «Гельветика», 2022. С.26-31.
2. Матіос М. Майже ніколи не навпаки. Львів: ЛА «Піраміда», 2007. 176 с.
3. Трійняк І. І. Словник українських імен. Київ: Довіра, 2005. 508 с.